

Suomen kansalaisjärjestöt, ilmastonmuutos ja kehitysyhteistyö

Sisältö

1. Johdanto	5
2. Ilmasto kehitysyhteistyöhankkeissa	9
2.1 Ilmastonmuutoksen hillitseminen	10
2.2 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen	11
2.3 Katastrofivalmiuden vahvistaminen	13
3. Kehitysmaiden vähähiilisen kehityksen tukeminen	16
4. Ilmastovaikuttaminen	18
4.1 Vaikuttamistyö Suomessa	19
4.2 Vaikuttamistyö Etelässä	20
5. Järjestöt ja EU:n ilmastopolitiikka	23
6. Vertaileva esimerkki: Christian Aidin ilmastotyö	25
7. Järjestöjen toiveet UM:lle	29
7.1 Ilmastoproblematiikan konkretisointi	30
7.2 Omistajuuden korostaminen	31
7.3 Vaikuttamistyön helpottaminen	31
7.4 Avoimuuden ja johdonmukaisuuden lisääminen	32
7.5 Viekö ilmasto kaiken tilan?	33
8. Lopuksi	35
9. Selvitykseen kerätty materiaali	39
Finnish NGOs, climate change, and development cooperation	41

Suomen kansalaisjärjestöt, ilmastonmuutos ja kehitysyhteistyö

Ilmastonmuutoksella on keskeinen rooli suomalaisten kehitysyhteistyöjärjestöjen työssä, vaikka suoranaisesti ilmastonmuutoksen hillitsemiseen pyrkivät hankkeet ovatkin harvinaisia. Jotkut järjestöt kehittävät kohdemaissaan kestävämpää energiankäyttöä ja edistävät metsähakkuiden vähentämistä. Ilmastonmuutoksen vaikutuksiin sopeutumiseen tähtäävät hankkeet ovat kuitenkin yleisempiä. Järjestöt ovat erityisesti keskittyneet monipuolisemman ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia paremmin kestäväen maatalouden kehittämiseen. Järjestöt panostavat yhä enemmän myös luonnonkatastrofeihin varautumiseen ja niiden vaikutusten lieventämiseen.

Niin sanottu vihreä kasvu – eli talouskasvu ilman kohtuutonta ympäristökuormitusta – on pinnalla kansainvälisessä ilmastokeskustelussa. Vaikka järjestöhankkeet eivät suoranaisesti tähtää talouskasvuun, järjestöt voivat osaltaan edistää vähähiilistä kehitystä huomioimalla omien hankkeidensa ilmastovaikutukset. Suomen kehitysyhteistyön tavoitteena pitkällä aikavälillä on olla hiilineutraalia. Tavoitteen toteuttaminen järjestöhankkeissa on vasta alkutekijöissään.

Järjestöt tekevät ilmastovaikuttamista sekä Suomessa että Etelässä. Suomessa painottuu poliittinen lobbaus ja suuren yleisön tietoisuuden lisääminen; Etelässä puolestaan korostuu paikallisten kansalaisjärjestöjen vaikuttamistyön tukeminen. Vastaisuudessa suomalaisjärjestöt voisivat tuoda Etelän ääntä enemmän esille suomalaisessa keskustelussa, ja tukea myös Etelän järjestöjen mahdollisuuksia vaikuttaa omissa maissaan.

Järjestöjen aktiivisuus Euroopan Unionin ilmastopolitiikan suhteen vaihtelee. Useimmat järjestöt seuraavat sitä säännöllisesti. Niiden tiedot EU-rahoi-

tusmahdollisuuksista kuitenkin vaihtelevat huomattavasti, ja vain harvat järjestöt ovat hakeneet EU-rahoitusta.

Raportissa esitellään vertailevana esimerkkinä brittiläisen Christian Aidin työtä, jossa on panostettu erityisen paljon ilmastokysymyksiin. Christian Aid on hankkeissaan tuonut tieteellistä asiantuntijuutta ruohonjuuritasolle Etelässä, ja järjestö tekee myös paljon ilmastoon liittyvää vaikuttamistyötä sekä Pohjoisessa että Etelässä. Järjestön keskeisiä viestejä on se, että vaikuttamistyö vaatii aktiivisia toimia sekä paikallisella että valtiollisella tasolla.

Raporttiin on selvitetty myös järjestöjen toiveita Ulkoasianministeriölle. Haastatteluissa toistuivat toiveet siitä, että UM konkretisoisi ilmaston roolia kehitysyhteistyössä, korostaisi Etelän omistajuutta, helpottaisi järjestöjen vaikuttamistyötä varsinkin Etelässä ja lisäisi avoimuutta. Jotkin järjestöt muistuttavat myös, että ilmastonmuutokseen liittyvän työn ei tule viedä tilaa perinteiseltä kehitysyhteistyöltä.

I. Johdanto

Ilmastonmuutos on viime vuosina noussut keskeiseksi haasteeksi kehitys yhteistyössä. Yleisesti tiedetään, että pahiten ilmastonmuutoksesta kärsivät kehitysmaat, ja erityisesti kaikkein köyhimmät ihmiset Etelässä – eli ne, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvimmassa asemassa. Ilmastonmuutoksen vaikutukset näkyvät jo tänä päivänä monien suomalaisten kehitys yhteistyöjärjestöjen kohdemaissa muun muassa aavikoitumisen, äärimmäisten sääilmiöiden tai maanviljelyksen vaikeutumisen muodossa.

Ilmastonmuutos on nostettu keskeiseksi teemaksi myös Suomen kehitys yhteistyössä. Ulkoasiainministeriön [tästä eteenpäin UM] vuoden 2007 Kehityspoliittisessa ohjelmassa todetaan, että ”Keskeisenä keinona lisätä ekologista vaikuttavuutta on integroida ympäristönäkökulma kehitys yhteistyöhön niin ohjelma- kuin hanketasollakin”. Samaan ohjelmaan on kirjattu tavoite tehdä Suomen kehitys yhteistyöstä pitkällä aikavälillä hiilineutraalia. Kehityspoliittisessa ympäristölinjauksessa ilmastonmuutos korostuu. Siinä todetaan, että julkisella kehitys yhteistyöllä on tärkeä rooli kehitys maiden tukemisessa ilmastonmuutoksen hillinnässä ja sopeutumisessa.

Tämän selvityksen tarkoituksena on osaltaan tukea Kehityspoliittisen ympäristölinjauksen toteuttamista. Raporttia varten on selvitetty suomalaisten kansalaisjärjestöjen tekemiä ilmastohankkeita, ilmastokysymyksiin liittyvää vaikuttamistyötä Suomessa ja Etelässä, ilmastokysymysten huomioimiseen liittyviä haasteita ja järjestöjen toiveita Ulkoasiainministeriölle.

Selvityksen materiaali on kerätty haastatteleamalla järjestöjen edustajia. Raporttiin haastateltiin erikseen¹ Kehitys yhteistyön Palvelukeskusta (Kepa), Kehitys yhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry:tä (Kehys), Suomen Lähetys-

1 Suluisa kustakin järjestöstä käytetty lyhenne.

seuraa (Lähetysseura), Suomen World Visionia (WV), Kirkon Ulkomaanapua (KUA), Fida Internationalia (Fida), Solidaarisuutta, Plan Suomi Säätiötä (Plan), Suomen Punaista Ristiä (SPR), Suomen YK-liittoa (YK-liitto), Suomen Luonnonsuojeluliittoa (SLL), Maailman luonnonsäätiön Suomen rahastoa (WWF), Dodo – Tulevaisuuden elävä luonto -järjestöä (Dodo) ja Siemenpuu-säätiötä. Tämän lisäksi järjestöille lähetettiin kysely Kepan ja Kehyksen sähköpostilistojen kautta, johon saatiin vastaukset U-Landshjälp från Folk till Folk i Finlandilla (UFF), Suomen Ylioppilaskuntien liitolta (SYL), Suomen Attacilta (Attac), Kaakkois-Suomen Sosiaalipsykiatriselta yhdistykseltä (Kakspy), Crashilta, Suomen Pakolaisavulta (Pakolaisapu) ja Pelastakaa lapset -järjestöltä.

Selvitykseen haastateltiin myös brittiläistä Christian Aid -järjestöä, joka toteuttaa paljon ilmastoon liittyviä hankkeita. Raportissa tuodaan esille myös Christian Aidin työtä vertailevana esimerkkinä kansainvälisestä kehitysyhteistyöjärjestöstä, joka on panostanut paljon ilmastotyöhön. Tämä materiaali voi olla hyödyllistä järjestöille, jotka suunnittelevat ilmastoon liittyvän työn lisäämistä.

Järjestöillä on monia hankkeita, joihin ilmastonmuutos liittyy tavalla tai toisella, vaikka varsinaisia ilmastohankkeita onkin vähän. Raportissa nostetaan esiin joitain hankkeita esimerkinomaisesti; kaikkia olisi mahdotonta käsitellä yksityiskohtaisesti. On hyvä myös muistaa tämäntyyppisen selvityksen rajoitukset. Aikaa selvityksen tekemiseen oli rajallisesti, joten täysin kattavaa kuvaa järjestöjen ilmastotyöstä oli mahdotonta saada. Päätettiin siis, että raportissa keskitytään suurimpiin järjestöihin, ja niitä haastatellaan erikseen; myös muutamaa pientä järjestöä haastateltiin. Kaikkein järjestöjen kanssa haastattelun järjestäminen ei onnistunut; ja sähköpostilistoille lähetetty ilmastokysely tuotti odotettua vähemmän vastauksia. Kuitenkin tietyt teemat toistuivat haastattelusta toiseen, ja tietyt ongelmat ja toiveet UM:lle lienevät yleisiä laajemmallekin joukolle järjestöjä.

Ilmastoproblematiikka on järjestöille tuttu, mutta sen konkreettiseen huomioimiseen hanketyössä ollaan vasta heräämässä. Haastatteluiissa toistui se, että järjestöt tiedostavat ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdemaihinsa yleisellä tasolla, mutta eivät juuri toteuta itse varsinaisia ilmastohankkeita, vaikka poikkeuksiakin on. Käytännössä mikään järjestö ei toteuta UM:n tavoitetta hankkeiden hiilineutraaliudesta. Toisaalta järjestöjen aktiivisuus ilmastokysymyksissä vaihtelee suuresti. Osa järjestöistä sanoo, että ne keskittyvät köyhyyden vähentämiseen, eivät ilmastoon – toiset taas korostavat ilmaston huomioimisen merkitystä köyhyyden vähentämisessä.

Toiveena UM:lle toistui lähes jokaisessa haastattelussa se, että ilmastoproblematiikkaa pitäisi konkretisoida. Nyt ollaan vaiheessa, jossa useimmat jär-

jestöt tiedostavat ilmaston merkityksen yleisellä tasolla, mutta ne kaipaisivat käytännöllistä ohjeistusta siihen, mitä ilmaston huomioiminen tarkoittaisi ruohonjuuritasolla. Järjestöt kaipaisivat UM:ltä myös työkaluja ilmastokysymysten huomioimiseen hankesuunnittelussa ja joko UM:n tai Kepan järjestämiä koulutuksia, joissa annettaisiin käytännön ohjeistusta niiden käyttöön.

Raportti jakautuu viiteen varsinaiseen osioon, joista ensimmäisessä käsitellään ilmastonmuutoksen huomioimista hanketyössä ja ilmastoon liittyviä hankkeita, toisessa ilmastonmuutokseen liittyvää vaikuttamistyötä Suomessa ja Etelässä, kolmannessa tuodaan esille brittiläisen Christian Aidin ilmastotyötä vertailevana esimerkkinä, neljännessä järjestöjen toimintaa suhteessa Euroopan unionin ilmastopolitiikkaan ja viidennessä järjestöjen toiveita UM:lle. Selvityksen lopussa on yhteenveto ja lista tehdyistä haastatteluista ja kyselyyn vastanneista järjestöistä.

2. Ilmasto kehitys- yhteistyöhankkeissa

Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen pyrkivät järjestöhankkeet ovat harvinaisia. Muutamilla järjestöillä on hankkeita, joissa on kehitetty kestävämpää energiankäyttöä ja pyritty vähentämään metsien hakkuuta. Sopeutumiseen tähtäävät hankkeet ovat yleisempiä, vaikka joissain tapauksissa rajanveto sopeutus- ja hillitsemistoimien välille on vaikeaa. Sopeutumishankkeissa järjestöt ovat erityisesti keskittyneet monipuolisemman ja ilmastonmuutoksen vaikutuksia paremmin kestäväen maatalouden kehittämiseen. Useat järjestöt panostavat yhä enemmän myös luonnonkatastrofeihin varautumiseen ja niiden vaikutusten lievittämiseen kohdealueillaan.

Vain harva suomalaisjärjestö toteuttaa nimenomaan ilmastoon liittyviä kehitys yhteistyöhankkeita. "Kansalaisjärjestöhankkeet 2010" -luettelossa on vain yksi hanke, jonka nimessä on sana ilmasto – YK-liiton Marginaaliset äänet kuuluviin YK:n ilmastoprosessissa, joka on vaikuttamishanke. Muutamilla järjestöillä on tämän lisäksi hankkeita, jotka voidaan luokitella varsinaisiksi ilmastohankkeiksi, mutta ilmastohankkeet ovat ehdottomasti pieni vähemmistö kaikista hankkeista.

Kepassa arvioitiin että yksi syy siihen, että monet järjestöt eivät juuri toteuta varsinaisia ilmastohankkeita, on se, että ne ovat alun perin syntyneet tietyn hankkeen ympärille, ja ovat siitä lähtien tehneet samaa työtä. "Vaikka pienet järjestöt saattavat olla hyvinkin innovatiivisia käytännön työssään, se ei välttämättä näy hankesuunnittelussa ja raportoinnissa", Kepasta sanottiin. Samalla on epärealistista odottaa, että pääasiassa vapaaehtoisvoimin toimivat pienet järjestöt pystyisivät nopeasti reagoimaan kehitys yhteistyön uusiin trendeihin.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteivät suomalaiset kansalaisjärjestöt tekisi ilmastoon liittyvää työtä. Päinvastoin monissa järjestöjen hankkeissa ilmastolla on jokin rooli, tai hanke liittyy ainakin jollakin välillisellä tavalla ilmastoon. Ilmastonmuutos on niin laaja ja monimutkainen ilmiö, että se kietoutuu epäsuorasti lähes kaikkeen kehitysyhteistyöhön, ja ilmastoyhteyksiä on nähtävissä sellaisissakin hankkeissa, jotka eivät suoranaisesti suuntaudu ilmastokysymyksiin tai joiden suunnittelussa ilmasto ei ole otettu huomioon.

Yksi haastatteluissa esiin tullut ongelma onkin se, miten ilmastohanke määritellään. Vaikka pelkästään ilmastoon keskittyviä hankkeita on vähän, järjestöillä on paljon hankkeita, joissa on mukana ilmastoelementtejä.² Yksi pyyntö UM:lle olikin ilmastohankkeen kriteerien määrittäminen. Tarkoittaanko ilmastohankkeella vain puhtaasti ilmastonmuutoksen hillintään tai siihen sopeutumiseen tähtäviä hankkeita, vai myös epäsuoremmin ilmastoon liittyviä hankkeita, kuten esimerkiksi niitä, joissa pyritään luomaan kestävämpiä maanviljelystapoja?

Määrittely on tärkeää etenkin, jos ilmastohankkeisiin suunnataan erityistä rahoitusta. Samalla tulisi huomioida se, että ilmasto kietoutuu välillä yllättävilläkin tavoilla kehitysyhteistyön perinteisempiin tavoitteisiin. Esimerkiksi luonnonkatastrofeihin varautumista edistävä varoitusjärjestelmä voi olla mahdotonta rakentaa, ennen kuin naisten lukutaitoa on parannettu.

Määrittely tekee myös hanke-esimerkkien valinnasta tähän osioon vaikeaa. Jotkut järjestöt ymmärtävät 'ilmastoon liittyvän hankkeen laajemmin, jotkut kapeammin. Tämä osio ei ole kattava selvitys kaikista suomalaisjärjestöjen ilmastoon liittyvistä hankkeista, vaan sen tarkoitus on antaa esimerkkien kautta kuvaa siitä, minkälaista ilmastotyötä haastatellut järjestöt tekevät.

2.1 Ilmastonmuutoksen hillitseminen

Varsinaiset ilmastonmuutoksen hillitsemiseen, eli kehitysmaiden omien päästöjen vähentämiseen, tähtäävät hankkeet ovat harvinaisia. Niistä on lähinnä yksittäisiä esimerkkejä, joissa hankkeessa pyritään paikallistasolla kehittämään kestävämpiä energiankäytön muotoja. Esimerkiksi Siemenpuun rahoittamassa hankkeessa Intiassa on tutkittu ja edistetty paikallisten öljykasvien

2 SPR:stä huomautettiin, että järjestö määrittelee lähes kaikki hankkeensa ilmastonmuutokseen sopeutumistyöksi. Hankkeiden lähtökohtana on paikallisen haavoittuvuuden kartoittaminen, jossa nykyään korostuvat äärimmäiset sääilmiöt.

käyttöä biopolttoaineena ja Malissa on lisätty puuta säästävien liesien käyttöä. Tämä tekee energiankäytöstä kestävämpää hyvin konkreettisesti, sillä se vähentää puun käyttöä jopa 75 prosentilla. Tärkeää kuin puunpoltosta aiheutuvien päästöjen vähentäminen ovat vaikutukset metsien hakkuisiin, sillä hankkeessa pyritään suojelemaan harvoja Malissa vielä jäljellä olevia metsiä.

Myös Dodon hankkeessa Malissa on pyritty puunkäytön vähentämiseen. Puunhakkuu on ollut hankkeen kohdealueen naisten pääelinkeino, mutta puun hakkaaminen lisää toisaalta aavikoitumista, joka on suuri ongelma Malissa. Laajemmassa mittakaavassa tarkasteltuna metsäkato lisää ilmastonmuutosta, koska metsät toimivat hiilinieluinä. Puunhakkuu on onnistuttu lopettamaan kokonaan monissa kylissä mahdollistamalla naisille monipuolisempien elinkeinojen harjoittaminen. Dodo on tehnyt samanlaista työtä myös Madagaskarilla. Hankkeissa on tehty myös ympäristökasvatusta ja kartoitettu sitä, millä tavalla ympäristö on viime vuosina muuttunut. Myös WV:lla on Ugandassa ja Sri Lankassa hankkeita, joissa pyritään edistämään energiatehokkaiden uunien käyttöä ja vähentämään näin puun käyttöä. Samoin Solidaarisuuden hankkeessa Malissa edistetään puuta säästävien uunien käyttöä; samantyyppistä työtä tekee myös UFF.

WWF:llä on Nepalissa pilottihanke, jossa kehitetään kartoitus-, mittaus- ja monitorointikäytäntöjä REDD-mekanismiin käyttöönottoon. Tavoitteena hankkeessa on myös se, että paikallisyhteisöt pystyisivät paremmin osallistumaan Nepalin kansallisen REDD-strategian valmisteluun. REDD on kansainvälisissä ilmastoneuvotteluissa kehitetty mekanismi, jonka tarkoituksena on vähentää metsäkatoa kehitysmaissa ja siten vähentää metsien kaatamisesta seuraavia päästöjä ja suojella hiilinieluinä toimivia metsiä. REDD tarjoaa kehitysmaille taloudellisia kannustimia metsiensuojeluun. Jotkut kansalaisjärjestöt ovat suhtautuneet epäilevästi REDD-mekanismiin. Yksi WWF:n REDD-pilottihankkeiden tavoitteista onkin mekanismin kriteerien arvioiminen. Myös yksi Siemenpuun tukemista yhteistyöverkostoista Latinalaisessa Amerikassa on teetättänyt kriteeristöjä REDD-hankkeille Brasiliassa.

2.2 Ilmastonmuutokseen sopeutuminen

Monissa järjestöhankeissa on elementtejä, jotka tavalla tai toisella edistävät sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Monet näistä liittyvät maatalouteen. Esimerkiksi KUA:lla on Bangladeshissa hanke, jossa on rakennettu tulvankestäviä ”kelluvia” viljelyksiä. Samoin Lähetysseuran maataloushankkeessa Senegalissa on pyritty parantamaan maanviljelijöiden mahdollisuuk-

sia saada toimeentuloa kuivuuden lisääntyessä neuvomalla viljelijöitä viljalajikkeista, jotka kestävät paremmin kuivuutta. Myös UFF:illa on hankkeita, joissa opetetaan kestäviä viljelytapoja. Pelastakaa lapset -järjestö puolestaan toteuttaa hankkeita, joissa pyritään ennaltaehkäisemään ja korjaamaan pitkäaikaisten kuivuuskausien vaikutuksia. Samoin joissain järjestön hankkeissa opetetaan esimerkiksi naisille uusia elinkeinoja.

Myös WV:lla on hankkeita, joissa pyritään edistämään kestävämpää maankäyttöä ja monipuolisempien lajikkeiden viljelyä. Esimerkiksi Intian Ambeganonissa on WV:n hankkeen ansiosta siirrytty käyttämään luonnonmukaisempia ja samalla tehokkaampia viljelytekniikoita ja siirrytty pelkän riisin viljelyksestä monipuolisempaan lajikevalikoimaan. Samantyyppistä toimintaa on myös Solidaarisuuden ja Siemenpuun tukemissa hankkeissa. Siemenpuun Nicaraguassa rahoittamassa hankkeessa on esimerkiksi kehitetty peltometsäviljelyä, joka on vähemmän altista hurrikaaneille kuin tavanomainen viljely. Planin vesiohjelmassa muun muassa rakennetaan kaivoja, jotka kestävät paremmin tulvia, mikä osaltaan tukee ilmastonmuutokseen sopeutumista. Tämmäntyyppisiä hankkeita tarkasteltaessa kohdataan taas määrittelykysymys – mikä on ”sopeutumishanke” ja mikä ”katastrofivalmiushanke”?

Samoin Fida toteuttaa hankkeita, joiden tarkoituksena on osaltaan edistää sopeutumista ilmastonmuutokseen muun muassa maanviljelyksen kehittämisen kautta sekä auttamalla ihmisiä elämään kuivemmissä olosuhteissa. Fidalla on suunnitteilla hanke Keniassa, jonka tarkoituksena on tukea ihmisten elämistä maatalousyhteisöissä, kun aavikoituminen etenee ja viljelysmää vähenee. Hankkeessa etsitään vaihtoehtoisia maanviljelysmalleja ja edistetään sadeveden keräämistä, jotta ihmiset voisivat pysyä omissa kylissään, eikä heidän tarvitsisi lähteä kaupunkeihin tai ulkomaille. Fida suunnittelee Intiaan myös hanketta, jossa mietittäisiin, missä rannikkoalueilla kannattaa viljellä, kun entistä rajummat myrskyt ja meriveden tulviminen pilaavat nykyiset viljelykset. Järjestön hankkeissa Intiassa ja Bangladeshissa kehitetään myös parempia viemärijärjestelmiä slummeihin. Ne ovat tärkeitä tulvien lisääntyessä, sillä ilman tehokasta viemäriä vesi jää seisomaan ja lisää riskiä sairastua erilaisiin tauteihin.

SPR:n ruokaturvahankkeet Zimbabwea, Mosambikissa, Malawissa ja Swasimaassa liittyvät myös kiinteästi ilmastonmuutokseen sopeutumiseen. Niissä pyritään kehittämään ekologisista ja kestäviä kastelujärjestelmiä ja viljelymenetelmiä. Ekologista kastelua on kehitetty muun muassa jalkapumpuja käyttämällä tai keräämällä vettä talteen; viljelyssä on suosittu useampien lajikkeiden viljelyä ja lajikkeiden kiertoa. Avunsaajia on kannustettu myös käyttämään kompostoitua lannoitetta kemiallisen lannoitteen si-

jaan, jolloin peltojen kosteudenpitokyky on parantunut ja kastelun tarve vähentynyt.

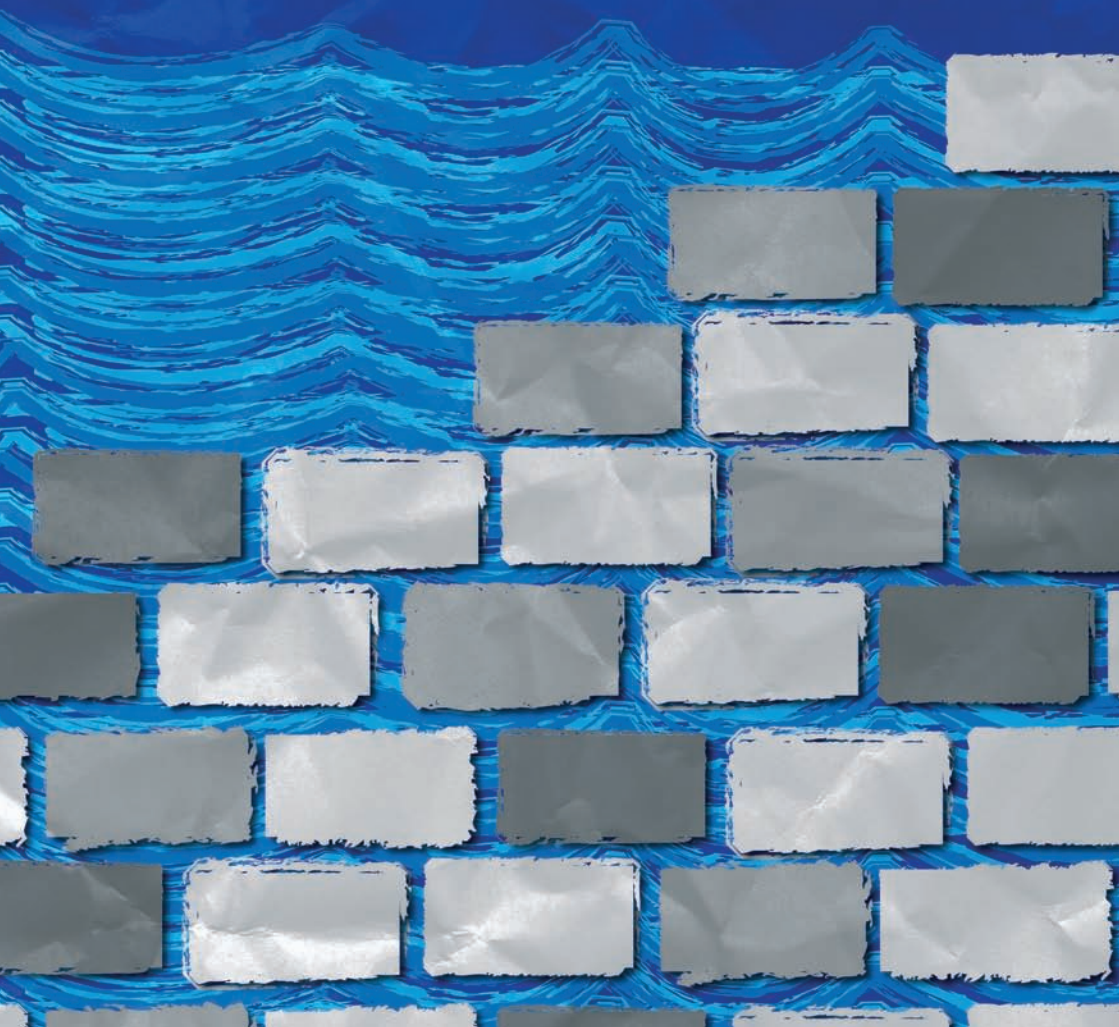
Osa ilmastonmuutokseen liittyvistä hankkeista ei ole suoranaista hillitsemis- tai sopeutumistyötä, vaan pyrkii paikallisten kumppanien kapasiteetin vahvistamiseen ilmastokysymyksissä. Esimerkiksi Lähetysseuralla on Nepalissa hanke, jossa pyritään lisäämään paikallisviranomaisten ja paikallisten kansalaisjärjestökumppanien työntekijöiden ympäristötietoisuutta. Kumppaneita kannustetaan ottamaan ilmastonmuutos huomioon hankesuunnittelussa, toimeenpanossa ja raportoinnissa.

2.3 Katastrofivalmiuden vahvistaminen

Luonnonkatastrofeihin varautuminen on yhä tärkeämpää monissa köyhissä maissa, jotka kärsivät ilmastonmuutoksesta seuraavista äärimmäisistä sääilmiöistä. ”Olemme tehneet Pakistanissa työtä 50 vuotta, mutta nyt kahdessa kuukaudessa kaikki on tuhoutunut tulvien mukana”, Lähetysseurasta sanotaan. WV:ssa on kansainvälisesti panostettu katastrofivalmiuden vahvistamiseen, ja hankkeisiin laaditaan katastrofivalmiussuunnitelmat. WV pyrkii jatkossa kartoittamaan mahdollisuutta kartuttaa säännöllisesti kumppaneiden kansallisia katastrofirahastoja. Myös Pelastakaa Lapset suuntautuu jatkossa entistä enemmän katastrofivalmiuden kehittämiseen. Kansainvälinen Save the Children on sopinut, että vuosina 2010–2015 sen jäsenjärjestöt panostavat erityisesti katastrofiriskien vähentämiseen ja katastrofivalmiuden parantamiseen 20 kriisiherkässä maassa, ja myös Suomen Pelastakaa Lapset osallistuu tähän työhön.

KUA:lla on Bangladeshissa ja Nepalissa laaja hanke, joka tähtää nimenomaan katastrofivalmiuden parantamiseen. Hankkeessa muun muassa luodaan katastrofivalmiusjärjestelmiä, rakennetaan taloja, jotka kestävät tulvia ja sateita ja vahvistetaan joenpenkereitä. Pienemmistä järjestöistä esimerkiksi SYL:illä on Guatemalassa hanke, jossa toimitaan paikallisen opiskelijajärjestön kanssa ja kerätään mayojen perinnetietoa luonnosta ja luonnonkatastrofeista. Kerättyä tietoa on yhdistetty aiheista tehtyyn akateemiseen tutkimukseen, ja tämän perusteella on laadittu opetusmateriaaleja, joiden avulla yhteisöjen johtajia on koulutettu luonnonkatastrofien ehkäisystä ja niihin varautumisesta.

SPR on johtavia toimijoita katastrofivalmiuden kehittämässä. Sen hankkeissa kehitetään katastrofiapujärjestelmiä eri tasoilla, luodaan valmiussuunnitelmia ja perustetaan ja koulutetaan valmiusryhmiä paikallistasolla. Hank-

keet keskittyvät maantieteellisesti Etelä- ja Keski-Amerikkaan ja Keski-, Etelä- ja Itä-Aasiaan. Hankkeita on myös Afrikassa; Malawissa, Swasimaassa, Mosambikissa ja Zimbabwea ne yhdistyvät ruokaturvahankkeisiin.

Esimerkiksi Mongoliassa SPR:n hankkeessa on tuettu paimentolaisten varautumista äärimmäisiin sääilmiöihin muun muassa tarjoamalla valmiuskoulutusta ja tukemalla elinkeinojen kehittämistä. Valmiusohjelman merkitys korostui talvella 2009–2010, kun maata koetteli äärimmäisen ankara talvi, jonka seurauksena jopa viidennes karjasta kuoli. Eritreassa SPR:n valmiushankkeessa on muun muassa parannettu yhteisöjen vedensaantia, joka on entistä vaikeampaa jatkuvasta kuivuudesta johtuen. Eritreassa on myös järjestetty kouluissa katastrofivalmiuskoulutusta oppilaille ja opettajille. Tadzikistanissa SPR on toteuttanut pienhankkeita – esimerkiksi puunistutuksia – joilla vähennetään ihmisten riskiä joutua tulvien ja mutavyöryjen uhreiksi. Samanlaista työtä SPR on tehnyt myös Nepalissa. Pakistanissa SPR on tukenut Pakistanin Punaisen Puolikuun katastrofivalmiushanketta, jonka tarkoitus on lisätä yhteisöjen valmiuksia varautua katastrofeihin.

Samoin Plan tekee luonnonkatastrofeihin liittyvää varautumistyötä. Hankkeissa kasvatetaan paikallisyhteisöjen kapasiteettia ennakoida luonnonkatastrofeja ja kehitetään kuhunkin yhteisöön sopivia keinoja selviytyä katastrofin iskiessä. Planilla on tällaisia hankkeita Keniassa, Mosambikissa ja Pakistanissa. ”Varautumistoimet ovat hyvin erilaisia eri maissa. Tulviin varautuminen on tavallaan suhteellisen yksinkertaista – voidaan vaikuttaa muun muassa siihen, minkälaisia taloja rakennetaan ja kouluttaa ihmisiä havaitsemaan merkkejä tulevista tulvista ja reagoimaan nopeasti. Kuivuus on monimutkaisempi ilmiö, ja sillä voi olla hyvin kauaskantoisia seurauksia. Se voi pahimmillaan johtaa siihen, että ihmiset joutuvat lähtemään kotiseudultaan, ja päätyvät kaupunkiin tai pakolaisleirille”, Planista kerrotaan.

Plan on hankkeessaan Keniassa pilotoinut hieman erityyppistä katastrofirisktiin varautumista – tietotekniikan hyödyntämistä. Sähköisen karttapalvelun kautta voidaan seurata esimerkiksi veden nousemista tietyllä alueella, ja sen avulla voidaan varautua paremmin kriiseihin, kun voidaan seurata, milloin ihmiset lähtevät liikkeelle. Planin mukaan vastaavantyyppiset järjestelmät voivat olla hyödyllisiä työkaluja järjestöille tai kunnille, koska ne mahdollistavat tilanteen ennakkoinnin ennen, kuin hätä on akuutti.

3. Kehitysmaiden vähähiilisen kehityksen tukeminen

Vaikka ruohonjuuritason projektit voivat luoda edellytyksiä vihreälle kasvulle, haastateltujen järjestöjen hankkeet eivät suoranaisesti tähtää talouskasvuun. Järjestöt voivat edistää vähähiilistä kehitystä myös huomioimalla omien hankkeidensa ilmastovaikutukset. Suomi on asettanut kehitysyhteistyölleen tavoitteen, että sen tulee pitkällä aikavälillä olla hiilineutraalia. Tavoitteen toteuttaminen järjestöjen hankkeissa on vasta alkutekijöissään, ja järjestöjen suhtautuminen asiaan vaihtelee.

UM:stä toivottiin, että tässä selvityksessä tuotaisiin esille myös sitä, mitä suomalaiset kansalaisjärjestöt tekevät edistääkseen vähähiilistä kehitystä tai niin sanottua vihreää kasvua kehitysmaissa. OECD määrittelee vihreän kasvun seuraavasti: “green growth is gaining support as a way to pursue economic growth and development, while preventing environmental degradation, biodiversity loss and unsustainable natural resource use.”³ Vihreä kasvu viittaa siis nimenomaan talouskasvuun, ja pyrkimyksenä on erottaa kasvu ympäristöön kohdistuvista paineista, eli luoda vaihtoehtoista talouskasvumallia perinteiselle mallille, jossa kasvu on johtanut kohtuuttomaan kuormitukseen ympäristölle.

Haastateltujen järjestöjen hankkeet eivät suoranaisesti liity talouskasvuun, vaan pääasiassa köyhimpien ihmisten auttamiseen. Toisaalta voidaan ajatella, että kaikista köyhimpien elinolosuhteiden turvaaminen tai esimerkiksi koulutuksen kehittäminen luo pohjaa myös talouskasvulle tulevaisuudessa, mut-

³ *Interim Report of the Green Growth Strategy: Implementing our Commitment for a Sustainable Future.* C/MIN(2010)5, May 2010.

ta talouskasvun edistäminen ei ole minkään järjestön suoranainen tavoite. Yksi keino järjestöille edistää vähähiilistä kehitystä on kuitenkin niiden omien hankkeiden ilmastovaikutusten huomioiminen. Kehityspoliittiseen ohjelmaan onkin kirjattu tavoite, että Suomen kehitysyhteistyön pitäisi pitkällä aikavälillä olla hiilineutraalia.

Järjestöt ovat hiljalleen heräämässä tavoitteen toteuttamiseen. Juuri mikään haastatelluista järjestöistä ei suoranaisesti pyri minimoimaan hankkeiden ilmastovaikutuksia, vaikka ympäristökartoituksia tehdäänkin. Toisaalta esimerkiksi Siemenpuun hankkeissa on kiinnitetty huomiota siihen, että kumppanijärjestöjen pyyntöjä autojen hankkimiseksi ei ole rahoitettu; lentomat kustamista joudutaan kuitenkin rahoittamaan paljon. Toisaalta Siemenpuusta huomautetaan, että ilmastovaikutukset ovat vain osa hankkeiden ympäristövaikutuksista. Säätiöstä sanotaan, että sille on tärkeää tarkastella ympäristövaikutuksia ja hankkeiden kestävyttä kokonaisuutena.

Samoin KUA pyrkii hankkeissaan siihen, että fossiilisten polttoaineiden käyttö minimoidaan. KUA:sta todetaan, että suurimmat päästöt hankkeista koituvat lentomat kustamisesta, jonka hiilidioksidipäästöjä on jatkossa tarkoituksena kompensoida. SPR:stä puolestaan huomautetaan, että Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälisen liiton IFRC:n logistiikassa huomioidaan lentomat kustamisen päästöt, ja vastaperustettu ilmailuyksikkö pyrkii huomioimaan ympäristönäkökohdat tarkasti.

WWF:ssä lentomat kustamisen kompensointia on tehty jo useita vuosia, ja järjestö pyrkii myös käyttämään etäneuvottelutyökaluja yhteydenpidossa Etelän kumppanien kanssa vähentääkseen matkustuksen tarvetta. WWF on asettanut toimistoilleen enimmäisrajoitukset lentomat kustamiseen. Useassa WWF:n Etelän toimistossa on myös omaksuttu Green Office -standardi, joka vähentää niiden ympäristökuormitusta.

Myös Dodossa ilmastovaikutuksiin on jonkin verran kiinnitetty huomiota, lähinnä siihen, ettei lentomat kustusta tehtäisi kohtuuttoman paljon. Myös kumppanijärjestöjen kanssa on keskusteltu siitä, kuinka paljon hankkeiden yhteydessä tarvitsee ajaa autolla. ”Suoraa arviointia ilmastovaikutuksista ei kuitenkaan ole tehty; tätä on tehty lähinnä intuitiivisesti”, Dodosta kommentoidaan. Tämä on tyypillistä suurimmalle osalle haastatelluista järjestöistä.

Hankkeiden ilmastovaikutusten tarkastelussa vaikuttaa olevan jako perinteisempien kehitysyhteistyöjärjestöjen ja ympäristöjärjestöjen välillä. SLL ja WWF ottivat painokkaimmin kantaa ilmastovaikutusten minimoimisen puolesta. ”Suomalaisten toteuttamat hankkeet eivät saisi pilata ympäristöä muissa maissa”, SLL:stä huomautettiin.

4. Ilmastovaikuttaminen

Järjestöt tekevät ilmastoon liittyvää vaikuttamistyötä sekä Suomessa että Etelässä. Suomessa vaikuttamistyö on pääasiassa poliittista lobbausta ja suuren yleisön tietoisuuden lisäämistä. Etelässä työ vaihtelee kumppanijärjestöjen vaikuttamistyön tukemisesta suoraan lobbaamiseen ja ympäristökasvatukseen. Suomalaisjärjestöt voivat osaltaan tuoda esille Etelän ääntä suomalaisessa ilmastokeskustelussa ja toisaalta vahvistaa Etelän kansalaisyhteiskuntien mahdollisuuksia saada viestejään esille omilla maissaan.

Ilmastokysymyksiin liittyvä vaikuttamistyö on keskittynyt muutamiin järjestöihin. Varsinaisista kehitysyhteistyöjärjestöistä sitä tekevät Suomessa KUA, Kepa ja Kehys sekä lisäksi kehitystematiikkaa käsittelevistä ympäristöjärjestöistä SLL ja WWF. Muutama muu järjestö tekee sitä Etelässä tai tukee Etelän kumppaneita työssä. Kepasta toivottiin, että myös Suomessa ja pohjoisessa tehtävää vaikuttamistyötä voisi enemmän laskea ”oikeaksi” kehitysyhteistyöksi.

Käytännössä järjestöjen vaikuttamistyö Suomessa keskittyy poliittiseen lobbaamiseen – kansanedustajien ja ministerien tapaamiseen, lausuntojen laatimiseen ilmastokysymyksistä ja niistä tiedottamiseen. Tavoitteena on, että Suomi myöntää riittävästi rahoitusta ilmastotyöhön, vähentää omia päästöjään ja pyrkii vaikuttamaan myös siihen, että muut teollisuusmaat vähentäisivät päästöjään aktiivisesti.

Kehys ry:n koordinoima ympäristö ja kehitys -työryhmä kokoaa yhteen teemasta kiinnostuneita järjestötoimijoita, virkamiehiä ja tutkijoita jakamaan tietoa ympäristökysymysten ja kehityksen välisistä yhteyksistä. Työryhmässä seurataan EU:n ja Suomen ympäristöpolitiikkaan liittyviä kysymyksiä ke-

hitysnäkökulmasta sekä muodostetaan yhteisiä kantoja ja pyritään vaikuttamaan ilmasto- ja kehityskysymyksiin liittyvään päätöksentekoon sekä Suomen että EU:n tasolla. Kehityspoliittisen johdonmukaisuuden edistäminen on tärkeä läpileikkaava teema ryhmän työssä.

4.1 Vaikuttamistyö Suomessa

KUA on ollut yksi aktiivisimmista järjestöistä ilmastovaikuttamisessa. Sillä on palkattu ilmastovastaava, jonka toimenkuvaan kuuluu muun muassa ilmastopedagogian neuvottelijoiden ja kansanedustajien tapaaminen ja ilmastotietoisuuden lisääminen esimerkiksi seminaariesityksillä. KUA toimii ilmastovaikuttamisessa myös EU:n tasolla osallistumalla APRODEV-verkoston. APRODEV puolestaan tekee yhteistyötä afrikkalaisjärjestöjen yhteenliittymän PACJAN kanssa, joka kerää yhteen afrikkalaisten kansalaisyhteiskuntien näkemyksiä ilmastokysymyksiin. KUA on tukenut myös afrikkalaiskirkkojen yhteenliittymän All African Council of Churchesin ilmastovaikuttamistyötä. Järjestöllä on myös suunnitelmassa aloittaa ilmastokysymyksiin keskittyvät vaikuttamishankkeet Nepalissa ja Haitissa.

SLL tekee poliittista vaikuttamistyötä Suomessa osallistumalla ilmastolaki-kampanjaan ja lobbaamalla kansanedustajia ja Euroopan parlamentin jäseniä. SLL:llä on käynnissä ”Etelän ääni 2010 – kehitysmaat ilmastoneuvotteluissa” -hanke. Tiedotushankkeen tarkoituksena on tuoda kehitysmaiden näkökulmia suomalaiseseen ilmastokeskusteluun. Hankkeen puitteissa järjestetään seminaareja, pidetään koulutus toimittajille ja laaditaan julkaisu.

Toisaalta SLL on tehnyt vaikuttamistyötä kehitysyhteistyöjärjestöjen suuntaan painottamalla ilmastokysymysten huomioimisen tärkeyttä kehitysyhteistyössä. SLL laati yhdessä Kepan ja Maan ystävien kanssa Integrating Climate Proofing into Development Cooperation Activities -oppaan, jonka tarkoitus on auttaa järjestöjä huomioimaan ilmastonmuutos hankesuunnittelussaan. SLL seuraa myös kansainvälisiä ilmastoneuvotteluja, ja järjestö on itsekin ollut paikalla neuvotteluissa. SLL toimii myös Europe Climate Action Network -verkostossa, joka on ilmastopolitiikkaan vaikuttamaan pyrkivä kansalaisjärjestöjen yhteenliittymä.

Myös WWF tekee ilmastovaikuttamista Suomessa, ja on kehittänyt toimistoille Green Office -järjestelmän, jonka avulla eri toimijat voivat vähentää oman toimintansa aiheuttamaa kuormitusta ympäristölle. Jotkut haastelluista järjestöistä ovatkin ottaneet Green Officen käyttöön. Samoin WWF:n tekemässä ympäristökasvatustyössä Suomessa käsitellään ilmastoa – käytän-

nössä tämä tarkoittaa ilmaston käsittelemistä esimerkiksi kouluissa pidettävillä tunneilla. Ehkä näkyvintä ilmastovaikuttamista ja -valistusta WWF on tehnyt Earth Hour -tapahtuman kautta, jossa ilmasto on ollut kahtena vuotena teemana. WWF tekee lobbaustyötä myös EU-tasolla; se on esimerkiksi osallistunut energiategokkuusdirektiivin valmisteluun ja ajanut EU:n päästötavoitteiden kiristämistä.

Haastatelluista tai kyselyyn vastanneista pienemmistä järjestöistä kahdella on ilmastoon liittyviä vaikuttamishankkeita. YK-liiton Marginaaliset äänet kuuluviin YK:n ilmastoprosessissa -hankkeessa on selvitetty sitä, ketkä Suomessa pääsevät vaikuttamaan ilmastopoliittiseen päätöksentekoon, ja mitkä ryhmät jäävät sen ulkopuolelle. Hankkeen selvityksissä on todettu, että suomalaisessa keskustelussa erityisesti saamelaiset jäävät marginaaliin, vaikka ilmastonmuutos vaikuttaa erityisen paljon arktisten alueiden elinolosuhteisiin. Samoin kehitysmaiden ihmisten näkökulmat jäävät pitkälti suomalaisen ilmastopoliittisen päätöksenteon ulkopuolelle.

Crashilla on hyvin erityyppinen vaikuttamis- ja valistushanke. Järjestö laatii UM:n tiedotustulla keittokirjaa, jossa tuodaan esille ilmastonmuutosta ja ruoantuotannon ja -valmistuksen vaikutuksia siihen. Hankkeessa tuodaan esille sitä, että ilmastonmuutoksen hillitseminen edellyttää vastuullisia ruokavalintoja, ja että suomalaisten olisi syytä muuttaa ruokailutottumuksiaan. Hanke tarjoaa osaltaan aineksia Valtion ravitsemusneuvottelukunnan uudistuksen alla oleviin ruokavaliosuosituksiin.

4.2 Vaikuttamistyö Etelässä

Kepassa muistutettiin Etelän omien kansalaisjärjestöjen vaikuttamistyön tärkeydestä. Pohjoisen ympäristöjärjestöt ovat tehneet tätä työtä näyttävästi, mutta Etelän järjestöjen näkökulmat eivät välttämättä pääse Suomessa esille. Suomalaisjärjestöt voisivat auttaa tässä käyttämällä hankerahoituksesta viestintään Suomessa sallitun viisi prosenttia nimenomaan Etelän järjestöjen näkökantojen tuomiseen julkisuuteen Suomessa. Samalla suomalaisjärjestöt voivat osaltaan lobata donor-yhteisöä kohdemaassa, jotta se kannustaisi maan hallitusta ottamaan oman maansa kansalaisyhteiskunnan paremmin huomioon. ”Päätäjät monissa kehitysmaissa eivät ole heränneet ilmastonmuutokseen. On tärkeää muistuttaa päättäjiä siitä, että vaikka tulee kuivuutta ja tulvia, jotain voidaan kuitenkin tehdä”, Planista puolestaan sanotaan.

Samalla Kepasta korostettiin, että monet Etelän kumppanijärjestöt tekevät jo ilmastoon liittyvää vaikuttamistyötä hankeyhteistyön puitteissa. Tätä työ-

tä järjestöjen tulisi tuoda esille. Kepasta toivottiin myös, että Etelän järjestöjä voitaisiin voimakkaammin tukea myös rahallisesti, jotta ne pystyisivät herättämään yhteiskunnallista keskustelua ja toteuttamaan vaikuttamishankkeita vaarantamatta Etelän omistajuutta ja järjestöjen toimintaedellytyksiä. Kepan mukaan suomalaisjärjestöjen luonnollinen rooli on pitää Etelän kumppaninsa ajan tasalla siitä, minkälaista ilmastokeskustelua Suomessa ja pohjoisessa käydään ja rahoituksesta sekä ilmastotyön suhteesta kehitysyhteistyöhön.

Siemenpuu rahoittaa esimerkiksi Intiassa paikallisten järjestöjen ilmasto-vaikuttamista. Järjestöt pyrkivät muun muassa edistämään Intian metsälain toteuttamista, jonka tarkoituksena on taata alkuperäiskansojen kestävä elinkeinot. Monet Siemenpuun rahoittamista intialaisjärjestöistä tekevät ilmastoon liittyvää lobbaustyötä ja pyrkivät luomaan yhteyksiä poliittisten päättäjiin, tiedeyhteisön ja ruohonjuuritason välille. Joissain tapauksissa raja vaikuttamis- ja sopeutumistyön välillä on myös häilyvä. Siemenpuun Intian Tamil Nadussa rahoittamissa hankkeissa on esimerkiksi tarjottu ilmastokoulutusta paikallisille kalastajille ja pienviljelijöille. Samalla hankkeissa on arvioitu ilmastomuutoksen vaikutuksia pienviljelijöihin ja pohdittu keinoja sopeutumiseen. Vaikka pääpaino on ollut paikallistason sopeutumisessa, hankkeissa on myös pohdittu, miten poliittisiin päättäjiin voisi vaikuttaa. Latinalaisessa Amerikassa Siemenpuu on myös tukenut järjestöjen osallistumista vaikuttamistyöhön esimerkiksi antamalla järjestöille rahoitusta tiedotusmateriaalin laatimiseksi Cochabamban ilmastokokousta varten.

SPR on toteuttanut muun muassa Hondurasissa tiedotus- ja koulutus-hankkeita ilmastomuutoksesta osana Keski-Amerikan alueellista katastrofi-valmiusohjelmaa. Hankkeissa on tiedotettu ilmastokysymyksistä kouluissa ja pyritty tuomaan ilmastönäkökulmaa paikallisyhteisöjen haavoittuvuus- ja voimavara-analyysihin. Niiden myötä paikallisyhteisöt ovat voineet toteuttaa itse pienhankkeita ja ilmastomuutokseen liittyviä riskinvähentämistoimia.

Dodo on Malin hankkeensa kautta ollut mukana myös vaikuttamassa paikallisesti metsäpolitiikkaan. Malissa toteutettiin 1990-luvulla kuntarakennemuutostus, ja Dodon kumppanijärjestö on ollut mukana seuraamassa paikallishallinnon kehittymistä. Dodolla on suunnitelmissa myös toteuttaa ilmastoteemainen televisio-ohjelmien sarja Malissa tukemaan ilmastoon liittyvää tiedotus- ja vaikuttamistyötä.

WV tekee myös ilmastoon liittyvää vaikuttamis- ja valistustyötä Etelässä. Suurimmassa osassa WV:n hankkeista on erillinen lasten ja nuorten ryhmä, ja esimerkiksi Kolumbiassa yhteisöihin on perustettu nuorten ja lasten ympäristöryhmä, jossa käsitellään myös ilmastoon liittyviä asioita. WV:n Ugandan

dan hankkeisiin kuuluu myös ympäristökasvatusta. Perun eroosiohankkeen yhteydessä ympäristötietoutta on onnistuttu lisäämään, ja paikallinen piirikunta on ottanut kalenteriinsa vuosittaisen ympäristöpäivän. WWF:n mukaan hankkeen ansiosta koko piirikunta on innostunut ja metsitystavoitteet ovat kasvaneet, vaikka itse hanke on jo päättynyt.

WWF tekee myös ilmastovaikuttamista eri Etelän maissa, joko tekemällä suoraa poliittista lobbausta tai tukemalla paikallisia järjestöjä ja paikallisyhteisöjä. WWF korostaa syrjäytyneiden ryhmien ja naisten vaikuttamismahdollisuuksien parantamista ilmastotyössä. Esimerkiksi Nepalín REDD-hankkeessa on pyritty tuomaan kastittomien ääntä mukaan prosessiin ja pyritty varmistamaan, että myös heikoimmassa asemassa olevat ryhmät hyötyvät mekanismeista. WWF tekee osana hankkeitaan myös ilmastoon liittyvää valistustyötä, jolla pyritään lisäämään erityisesti nuorten tietoisuutta ympäristökysymyksistä.

YK-liiton Marginaaliset äänet -hanke on osa järjestön koordinoimaa Kansalaisten maailmannäyttämö -verkostoa, johon kuuluu järjestöjä Intiasta, Tansaniasta ja Brasiliasta. Hankkeessa on selvitetty sekä Suomessa että Etelässä sitä, mitkä ryhmät jäävät päätöksenteon ulkopuolelle. Tutkimusten tulokset julkaistiin Kööpenhaminan ilmastokokouksen yhteydessä joulukuussa 2009. Verkosto on myös julkaissut järjestöille suunnatun raportin, jossa järjestöjä neuvotaan YK:n ympäristöpoliittiseen päätöksentekoon suunnatun vaikuttamistyön toteuttamisessa.

5. Järjestöt ja EU:n ilmastopolitiikka

Järjestöt seuraavat EU:n ilmastopolitiikkaa suhteellisen aktiivisesti. Niiden tiedot ilmastonmuutokseen liittyviin kehitysyhteistyöhankkeisiin saatavilla olevasta EU-rahoituksesta vaihtelevat kuitenkin huomattavasti, ja vain harvat järjestöt ovat hakeneet EU-rahoitusta.

Ilmastonmuutos on keskeisellä sijalla EU:n kehityspolitiikassa. Kehitysyhteistyöjärjestöjen eurooppalainen kattojärjestö CONCORD, jonka Suomen toimikuntana toimii Kehys, seuraa aktiivisesti ilmastonmuutuskysymyksiä yhteistyössä Climate Action Networkin kanssa ja tekee vaikuttamistyötä EU-tasolla.

Haastatellut järjestöt seuraavat EU:n ilmastopolitiikkaa vaihtelevasti. Esi merkiksi Solidaarisuus ei seuraa sitä aktiivisesti, ja Dodosta kerrotaan, että vapaaehtoisorganisaationa EU-ilmastopolitiikkaa ei ole mahdollista seurata yksityiskohtaisesti, vaikka siitä pyritään pysymään ajan tasalla samalla tavalla kuin kansainvälisestä politiikasta ylipäätään. Dodo tekee yhteistyötä eurooppalaisen eniD-verkoston (European Networking Initiative on Desertification) kanssa, jonka kautta aavikoitumiseen liittyvät EU-näkökulmat ovat tulleet järjestölle tutuiksi. Siemenpuu seuraa EU-ilmastopolitiikkaa yleisellä tasolla osana globaalin ilmastopolitiikan seurantaa. Samoin Lähetysseurassa sitä seurataan vain yleisellä tasolla.

Aktiivisemmin EU:n ilmastopolitiikkaa seuraavat SLL, WWF, SPR, KUA ja WV. SLL:ssä politiikan seuraaminen kuuluu ilmastovastaavan työnkuvaan, ja järjestö pyrki myös lobbaamaan suomalaisministereitä ja suomalaisia Euroopan parlamentin jäseniä ilmastokysymyksissä. KUA:sta sanotaan, että EU:n ilmastopolitiikkaa seurataan tarkasti, ja APRODEV-verkoston kautta seurantaa tehdään päivittäin. WWF seuraa EU-ilmastopolitiikkaa kansainvälisen WWF:n Brysselissä sijaitsevan European Policy Officen kautta. Samoin kan-

sainvälisen World Visionin toimisto Brysselissä seuraa EU-politiikkaa, ja Suomen WV saa tiedot sen kautta. SPR:n tilanne on samanlainen – kansainvälisen Punaisen Ristin ilmastokeskus Haagissa ja EU-toimisto Brysselissä pitävät sen ajan tasalla EU:n ilmastopolitiikasta.

EU tarjoaa rahoitusmahdollisuuksia järjestöjen ilmastomuutostyöhön liittyviin hankkeisiin, mutta toistaiseksi suomalaisjärjestöt eivät ole näitä aktiivisesti käyttäneet. Kehyksen pyrkimyksenä on jatkossa lisätä tiedotuksen ja koulutusten kautta näiden rahoitusmahdollisuuksien tunnettuutta Suomessa.

Millään haastatellulla järjestöllä ei ole EU-rahoitteista ilmastoon liittyvää kehitysyhteistyöhanketta. SPR on tosin juuri hakenut EU-rahoitusta Kiinaan suunnitellun hankkeen toteutukseen. Hanke kohdistuu luonnonkatastrofiriskien vähentämiseen ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Siemenpuu on mukana tiedotusyhteistyökumppanina suunnitellussa hankkeessa, johon on kesällä 2010 haettu rahoitusta EU:n kehityskasvatusmäärärahoista (Raising public awareness of development issues and promoting development education in the European Union). Access to sustainable energy for all -hankkeessa tarkastellaan kestävien energiamuotojen saatavuutta ja merkitystä köyhyyden vähentämisessä ja muun muassa EU:n kehitys- ja energiapolitiikan roolia kestävien energiamuotojen käytön edistämisessä.

WV:ssa harkitaan paraikaa rekisteröitymistä EU-rahoituksen hakemista varten. WV:n kumppanit Etelässä ovat myös osoittaneet kiinnostusta toteuttaa yhteisiä ilmastomuutokseen keskittyviä hankkeita EU-rahoituksella. SPR:ssä EU-rahoitusmahdollisuudet tunnetaan hyvin, ja niitä hyödynnetään aktiivisesti kehitysyhteistyöhankkeissa. KUA:lla on EU-rahoituksen erikoistunut asiantuntija, joten EU-rahoitus tunnetaan hyvin, vaikka siltäkään ei ole ympäristö- tai ilmastohankkeita, jotka olisi rahoitettu EU:n tuella. Solidaarisuudesta sanotaan, että rahoitusmahdollisuudet tunnetaan hyvin, mutta niitä ei ole koettu tarpeellisiksi.

WWF:n Brysselin toimisto pitää Suomen osaston ajan tasalla rahoitusmahdollisuuksista, vaikka EU-rahoitteisia ilmastohankkeita sillä ei olekaan. Samoin SLL:ssä rahoitusmahdollisuudet tunnetaan, mutta hankkeita ei ole. Lähetysseurassa EU-rahoitusmahdollisuuksia ei juurikaan tunneta, eikä järjestöllä ole suunnitelmissa hakea EU-rahoitusta vastaisuudessakaan. Dodossa EU-rahoitteisten hankkeiden toteuttamista on harkittu, mutta ne on todettu rahallisesti liian suuriksi.

6. Vertaileva esimerkki: Christian Aidin ilmastotyö

Brittiläinen Christian Aid on panostanut erityisen paljon ilmastoon liittyvään työhön. Christian Aid on hankkeissaan tuonut tieteellistä asiantuntijuutta ruohonjuuritasolle Etelässä, mikä on yksi keino konkretisoida monesti abstraktiksi jäävää ilmastokeskustelua. Järjestö tekee myös paljon ilmastoon liittyvää vaikuttamistyötä Pohjoisessa ja Etelässä. Järjestöstä muistutetaan, että vaikuttamistyötä täytyy tehdä sekä paikallisella että valtiollisella tasolla.

Christian Aid on yksi Britannian suurimmista kehitysyhteistyöjärjestöistä. Se toimii yli 650 kumppanijärjestön kanssa 50 maassa. Christian Aid otti ilmastomuutoksen keskeiseksi teemakseen vuonna 2005 tehdyssä strategiauudistuksessa. Tällöin päätettiin, että ilmastosta ei tehdä läpileikkaavaa teemaa kaikkeen järjestön työhön, vaan että ilmastoon keskittyvien hankkeiden määrää lisättäisiin. ”Läpileikkaavuuden ongelma on se, että ensiksi uusi teema kuuluu kaikille, mutta vähän ajan päästä ei kenellekään. Vaarana on, että läpileikkaava teema unohtuu kiireellisten päivittäisten asioiden alle”, Christian Aidista sanotaan.

Kaksi vuotta sitten Christian Aid teki sisäisen selvityksen siitä, kuinka suuressa osassa järjestön hankkeista joko reagoidaan ilmastomuutokseen tai ennakoidaan sitä. Tähän mennessä tapahtuneeseen ilmastomuutokseen pyrki vastaamaan noin 12–14 prosenttia järjestön kaikista hankkeista; ilmastomuutoksen tulevia vaikutuksia pyrittiin ennakoimaan 5–6 prosentissa kaikista hankkeista. Christian Aidissa arvioidaan, että luvut ovat parissa vuodessa ainakin kaksinkertaistuneet, vaikka tarkkoja tietoja ei olekaan saatavilla.

Christian Aidin ilmastotyö on lähtenyt alun perin hankkeista, joiden tarkoitus on lisätä katastrofivalmiutta. Osittain työ on hyvin samantyyppistä

kuin suomalaisjärjestöjen tekemä sopeutumistyö, esimerkiksi maanviljelijöiden neuvomista kestävämmistä viljelytekniikoista tai kuivuutta sietävistä lajikkeista.

Suurin ero suomalaisjärjestöjen hankkeisiin lienee siinä, että Christian Aid on pyrkinyt tuomaan korkean tason tieteellistä tietoa ilmastonmuutoksesta ruohonjuuritasolle.⁴ Järjestön hankkeissa on palkattu ilmastotieteilijöitä eri maissa, ja kumppanijärjestöt ovat luoneet yhteyksiä tutkijoiden ja ilmastonmuutoksesta kärsivien viljelijöiden välille. Hankkeiden suunnittelussa ilmastonmuutoksen vaikutuksia on selvitetty sekä tutkijoiden ilmastotiedon että paikallisyhteisöjen omien kokemusten perusteella. Monissa kehitysmaissa ilmastosta kerättävässä tiedossa voi olla suuriakin aukkoja, jolloin sitä voidaan täydentää ihmisten kokemuksilla kylätasolla. Erityisen tärkeässä roolissa tällöin ovat yhteisöjen vanhimmat jäsenet, koska he tietävät, mitkä sääilmiöt ovat oikeasti uusia pitkällä aikavälillä.

Christian Aidista huomautetaan, että pitkän aikavälin ilmastoanalyysit voivat olla liian abstrakteja käytännön kehitysyhteistyölle. Ihmisillä on yleensä hyvin lyhyen aikavälin ongelmia – liittyen esimerkiksi siihen, mitä tapahtuu seuraavan sadon kanssa. Tällöin voi olla liioiteltua suunnitella hanketta sen perusteella, mitä ilmastossa ennustetaan tapahtuvan seuraavan neljänkymmenen vuoden aikana. Samalla pitempi aikaperspektiivi on kuitenkin pidettävä mielessä. ”On hyvin turhauttavaa ihmisille, jos järjestöt tulevat tekemään yhden hankkeen, hoitamaan yhtä ongelmaa, ja sitten lähtevät. Jos luonnonkatastrofien varoitusjärjestelmä saadaan pystyyn, voi olla, että seuraava ongelma on kuivuus”, Christian Aidista sanotaan.

Vaikka Christian Aid huomioi ilmastonmuutoksen huolellisesti hankesuunnittelussa, itse hankkeiden ilmastovaikutuksia se ei arvioi. Järjestö pyrkii vähentämään oman toimintansa hiilijalanjälkeä viidellä prosentilla vuodessa, mutta kumppanien kanssa toteutettavien kehitysyhteistyöhankkeiden aiheuttamiin päästöihin ei ole kiinnitetty huomiota. Christian Aidista korostetaan, että päästöjen vähentäminen on teollisuusmaiden, ei köyhien kehitysmaiden vastuulla.

Christian Aid tekee myös paljon ilmastoon liittyvää vaikuttamistyötä sekä Pohjoisessa että Etelässä. Järjestö korostaa sitä, että vaikuttamista Etelässä täytyy tehdä sekä valtiollisella tasolla että paikallisesti. Valtion tasolla vai-

4 WWF:sta tosin huomautetaan, että myös heidän hankkeissaan hyödynnetään vastaavatyypisessä tieteellistä asiantuntijuutta. WWF:llä on kansainvälinen verkosto tutkijoita, jotka keskittyvät ilmastonmuutoksen hillinnän ja sopeutumisen tutkimukseen ja tiedon jalkauttamiseen kentälle. Samoin järjestön ulkopuolista asiantuntijuutta hyödynnetään.

kuttamistyö voi vaatia valistustyötä. Christian Aid on esimerkiksi kouluttanut Kenian parlamentin ilmastoryhmän jäseniä, joista yksi oli koulutuksessa todennut, että kenialaiset parlamentaarikot eivät pääasiassa tiedä juuri mitään ilmastonmuutoksesta.

Järjestöstä sanotaan, että poliitikkojen lobbaus ei riitä, vaan vaikuttamistyötä tarvitaan myös paikallistasolla. Jos paikallistasolla ei ole esimerkiksi kehitetty hyviä sopeutumissuunnitelmia, niin keskushallinnon on helpompi olla antamatta siihen rahaa. Paikallistason aktivoiminen ja kuntatason vaikuttaminen voi siis auttaa siinä, että maakuntiin tarkoitetut rahat todella päätyvät niihin. Jos kuntatasolla on laadittu hyvät suunnitelmat, myös maan hallitusta on helpompi lobata pitämään kiinni lupauksistaan.

7. Järjestöjen toiveet UM:lle

Järjestöt toivovat, että UM konkretisoisi ilmaston huomioimista kehitysyhteistyössä, korostaisi paikallista omistajuutta Ete-lässä, helpottaisi järjestöjen vaikuttamistyötä ja lisäisi toimintansa avoimuutta. Jotkin järjestöt myös muistuttavat, että ilmastonmuutokseen liittyvä työ ei saa viedä tilaa perinteiseltä kehitysyhteistyöltä.

Yksi selvityksen tarkoituksista oli antaa järjestöille mahdollisuus tuoda esille toiveitaan UM:lle ilmastotyön suhteen. Toistuva teema toiveissa oli ilmasto-problematiikan konkretisoiminen. Oikeastaan kaikki haastatellut järjestöt halusivat, että UM tarjoaisi järjestöille työkaluja ja koulutusta siitä, miten ilmastonmuutoksen hillintää ja sopeutumista voi toteuttaa hankkeissa ruohonjuuritasolla. Useat järjestöt olivat osallistuneet Kepan tai SLL:n ilmastotemaattisiin koulutuksiin, ja niihin oltiin pääasiassa tyytyväisiä. Kritiikkinä kuitenkin toistui se, että koulutukset jäivät turhan abstraktille tasolle.

Dodosta ehdotettiin, että kehitettäisiin samantyyppisiä ilmastoon liittyviä työkaluja kuten Kepan Kumppanuuden kompassi, jonka avulla järjestöt voivat kumppaneineen arvioida yhteistyötään konkreettisten kysymysten kautta. Kumppanuuden kompassi on tarkistuslista järjestöille kumppanuudessa huomioon otettavista asioista. Toisin sanoen järjestöt voivat käyttää Kumppanuuden kompassin kysymyksiä arvioidessaan yhteistyötään Etelän kumppanijärjestöjensä kanssa. Samantyyppinen yksinkertainen työkalu voisi olla hyödyllinen myös ilmastonmuutoksen huomioimiseksi – järjestöille voitaisiin laatia lista kysymyksistä, jotka ainakin olisi otettava huomioon hankkeiden suunnittelussa.

UFF:sta ehdotettiin, että hankehakemuksiin lisättäisiin ilmastonmuutosta käsittelevä osio. Siinä järjestöjen täytyisi arvioida hankkeen ilmastovaikutuksia

ja sitä, miten kielteisiä vaikutuksia pyrittäisiin ehkäisemään. Tällöin jokainen järjestö joutuisi huolehtimaan siitä, että hankkeet ovat ympäristöystävällisiä.

Kepasta esitettiin toive, että UM tukisi yhteishankkeiden toteuttamista. Tällä hetkellä niiden huomioiminen on järjestöille hankalaa, ja UM:lle ehdotettiin, että yhteishankkeisiin voitaisiin luoda erillisiä kannustimia. Yhteishankkeiden suosiminen parantaisi hankkeiden climate proofingia, sillä ne vähentäisivät lentomatkustamisen tarvetta.

7.1 Ilmastoproblematiikan konkretisointi

UM:n pitäisi konkretisoida sitä, mitä ilmastonmuutoksen huomioiminen kehitysyhteistyössä tarkoittaa käytännössä.

Hyvin harvat järjestöt käyttävät hankesuunnittelussaan ilmastoon liittyviä työkaluja kuten Cristalia. Yhdessä haastattelussa ehdotettiin, että erilaisista climate proofingin työkaluista tehtäisiin erillinen tutkimus, jossa selvitetäisiin mitä työkaluja on olemassa, mitkä työkalut sopivat erilaisille järjestöille ja hankkeille ja luotaisiin konkreettista ohjeistusta siitä, miten järjestöt voisivat ottaa niitä käyttöönsä.

Ilmastokysymysten parempi huomioiminen on myös resurssikysymys. Huolellinen paneutuminen niihin ja varsinkin niiden toteuttaminen käytännön hanketyössä vaatii järjestöiltä lisätyötä, johon niillä ei välttämättä ole resursseja. UM:n olisikin syytä tehdä tästä järjestöille mahdollisimman helppoa, jotta Kehityspoliittista ympäristölinjausta voitaisiin toteuttaa käytännössä. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että yksi UM:n virkamiehistä erikoistuisi ilmastokysymyksiin. Kepassa tuli esille, että hankeneuvojilta ei kysytä juuri koskaan ilmastoasioista. Uusien teemojen läpivieminen vaatii aikaa – Kepan hankeneuvojalta kysytään paljon gender-kysymyksistä, mutta ne ovat olleet pinnalla jo noin 30 vuotta. Toisaalla huomautettiin, että Kepa voisi tuoda itse aktiivisemmin ilmastonäkökulmaa esille antaessaan neuvontaa hankesuunnittelussa.

WWF:stä toivottiin, että UM konkretisoisi myös sitä, millä tavalla ihmisten sopeutumiskykyä ilmastonmuutokseen voitaisiin vahvistaa myös hankkeissa, jotka eivät suoranaisesti liity ilmastoon, ja toisaalta sitä, mitkä ovat mahdolliset sudenkuopat – eli miten hankkeet voivat jopa vähentää sopeutumiskykyä. Myös Fidasta toivottiin tietoa ilmastokysymysten käytännön asiantuntijoilta. ”Keskustelu ja koulutus on korkealla tasolla. Kaipaisimme neuvo-

ja siihen, miten toimia, kun esimerkiksi Keniassa sadoissa kylissä ei ole vettä ja karja kuolee”, Fidasta sanottiin.

7.2 Omistajuuden korostaminen

Paikallisen omistajuuden täytyy olla lähtökohtana myös ilmastoon liittyvissä kehitysyhteistyöhankkeissa.

Kaikessa kehitysyhteistyössä keskeiset omistajuuden kysymykset nousevat esille myös järjestöjen ilmastotyön tarkastelussa. Jotkin järjestöistä huomauttivat, että kehitysyhteistyön tulee lähteä kohdeyhteisön tarpeista. Ne eivät välttämättä liity suoranaisesti ilmastoon, vaan esimerkiksi paikallisten elinkeinojen kestävyYTEEN. Kepasta huomautettiin, että monesti Etelän kumppanijärjestö luopuu omista tavoitteistaan, jos ne eivät sovi suomalaisjärjestön ’visioon’. Tätä pitäisi tietenkin välttää ilmastohankkeissakin. Omistajuus nousee pintaan myös valtiollisella tasolla: ”Kenellä on oikeus päättää, minkälainen energiasektori Tansaniaan rakennetaan – CDM-rahaa käyttävällä ulkomaisella suuryrityksellä, lahjoittajayhteisöllä vai maan omalla hallituksella?” Kepasta kysyttiin.

Omistajuus on tärkeää myös paikallisella tasolla. WWF:stä pyydettiin UM:lta ohjeistusta siihen, miten paikallisten ihmisten osallistumismahdollisuuksia voitaisiin lisätä paikallis- ja aluetason sopeutumisen ja varautumisen suunnittelussa ja päätöksenteossa.

7.3 Vaikuttamistyön helpottaminen

UM voi osaltaan tukea sekä suomalaisjärjestöjen että niiden kumppanien vaikuttamistyötä Etelässä.

Järjestöt korostavat myös Etelän järjestöjen omaa vaikuttamistyötä ilmastokysymyksissä. Yksi toive UM:lle tämän suhteen oli se, että UM helpottaisi yhteyksien luomista päättäjiin sellaisissa maissa, joissa maan oman kansalaisyhteiskunnan osallistuminen päätöksentekoon on vaikeaa. UM:lta toivottiin myös sitä, että se yhteistyössä kumppanimaiden kanssa tukisi niiden ympäristölainsäädännön kehittämistä.

Yhdestä järjestöstä huomautettiin, että ainakin yhdessä sen kohdemaisista ilmastomuutosta ei oteta tosissaan valtiollisella tasolla – retorisesti kyllä, mutta ei niin, että sillä olisi käytännön merkitystä. Tällaisessa ilmapiirissä järjestöjen on vaikea tehdä vaikuttamistyötä paikallisella tai valtiollisella tasolla. Jos vastaavia tilanteita on muidenkin kehitysyhteistyön kohdemaiden kanssa, niin ehkä UM voisi osaltaan pitää ilmastoproblematiikkaa esillä ja korostaa sen merkitystä näille maille.

7.4 Avoimuuden ja johdonmukaisuuden lisääminen

Tiedonvälityksen helpottaminen UM:n ja järjestöjen välillä auttaisi järjestöjä huomioimaan ilmastokysymykset paremmin työssään.

Järjestöt toivoivat UM:lta avoimuutta. Ensinnäkin kysyttiin, miten UM näkee oman roolinsa ilmastomuutosteemassa suhteessa järjestöihin ja yrityksiin, ja toisaalta sitä, onko mietitty jotain kokonaisvaltaista strategiaa, jossa roolitus ja vastuunjako huomioitaisiin. Esimerkiksi WWF toivoi myös, että UM puhuisi enemmän siitä, millä tavalla ilmastomuutos vaikeuttaa kehitysyhteistyön tavoitteiden saavuttamista. UM:lle kertyy tietoa ilmastomuutoksen vaikutuksista hankkeisiin ympäri maailmaa; tämän tiedon jakaminen kaikille järjestöille voisi olla hyödyllistä. UM voisi myös koordinoida työpajoja ja seminaareja, joissa järjestöt voisivat jakaa kokemuksiaan ilmastotyöstään. Jos jokin järjestö on kohdannut tähän liittyen konkreettisia ongelmia, niiden ja ratkaisukeinojen jakaminen voisi hyödyttää muitakin järjestöjä.

Samalla toivottiin johdonmukaisuutta UM:n toimintaan. Lähetysseurasta huomautettiin, että samalla, kun ilmastotematiikkaa painotetaan kehitysyhteistyössä, se pitäisi huomioida myös muussa toiminnassa, esimerkiksi siinä, että suomalaisyrityksille myönnettävissä vientilutoissa olisi tarkat ympäristökriteerit. WWF:stä toivottiin tietoa siitä, miten UM:n yrityksille suunnatut instrumentit on climate proofattu ja miten UM pyrkii minimoimaan oman toimintansa ilmastovaikutukset.

Järjestöt toivovat UM:lta myös avointa keskustelua ilmastotematiikasta ja tiedonvaihdon helpottamista. Monet järjestöt ovat toimineet pitkään tietyissä maissa, ja UM voisi hyödyntää niiden tietoja ja verkostoja. Parilla järjestöl-

lä oli kokemusta siitä, että tiedonvälitys UM:n kanssa ei ollut toiminut, joko niin, että järjestön työlle olennaista tietoa oli vaikea saada, tai siten, että UM ei ottanut järjestöön yhteyttä tilanteessa, jossa sen paikallistietämyksestä olisi voinut olla hyötyä. Tiedon saamisen vaikeus tuli esille myös tämän selvityksen laatimisessa. Raporttiin olisi toivottu tietoa siitä, millä tavalla järjestöt ovat ottaneet huomioon ilmastokysymykset hankehakemuksissaan, mutta käytännössä hankehakemustietojen hankkiminen UM:stä osoittautui liian monimutkaiseksi.

Samalla järjestöt korostivat Suomen päästövähennysten tärkeyttä. ”Oma esimerkki on tärkeä – jos kotimaassa ei pystytä tekemään tiukkoja ratkaisuja, niitä ei voi vaatia muiltakaan”, YK-liitosta sanottiin. Siemenpuussa UM:ltä toivottiin myös sitä, että järjestöt pidettäisiin ajan tasalla ilmastoneuvotte-lujen edistymisestä ja tuotaisiin esille sitä, minkälaisen valmistelun ja mil-laisten eri toimijoiden esittämien kannanottojen pohjalta Suomen kannat muodostuvat.

Dodosta muistutettiin myös, että suurin ja vaikein kysymys ilmasto ja ke-hitys -tematiikassa on se, onko kehitysmaiden ylipäättään mahdollista kehity-tyä lisäämättä hiilidioksidipäästöjään huomattavasti. Tähän mennessä kaik-ki maat, jotka ovat vaurastuneet, ovat tehneet sen hiili-intensiivisen teollisuu-den avulla. Tämä malli ei kuitenkaan enää ole mahdollinen, koska se johtai-si ilmastomuutoksen riistäytymiseen käsistä. Silti keskustelua siitä, onko ‘leap-frogging’ eli siirtyminen suoraan puhtaan teknologian käyttöön kehi-tysmaissa ja talouskasvun luominen sitä kautta mahdollista, ”käydään nau-rettavan vähän”, Dodosta sanotaan. UM voisi osaltaan herätellä tätä kor-keamman tason keskustelua.

7.5 Viekö ilmasto kaiken tilan?

Ilmastohankkeet eivät saa syrjäyttää perinteistä kehitysyhteistyötä.

Haastatteluissa toistui huoli siitä, että keskittyminen ilmastokysymyksiin vei-si tilaa muulta kehitysyhteistyöltä. Esimerkiksi Kepasta kommentoitiin, että ilmasto on kehitysyhteistyön uusin trendi, niin kuin hiv/aids on ollut tähän mennessä. Äärimmilleen kärjistäen voi siis kysyä, jääkö hiv/aids-työhön luotu infrastruktuuri nyt käyttämättä, jos kaikki ryntäävät kilvan tekemään il-mastohankkeita.

Myös Lähetysseurassa nostettiin esiin samantyyppistä epäilyä – unohutuuko esimerkiksi ihmisoikeusnäkökulma, jos kehitysyhteistyössä painotetaan ilmastoa abstraktilla ja korkealla tasolla? Huoli on, että keskittymällä niin suureen ja monimutkaiseen ongelmaan kuin ilmastonmuutos, kaikista köyhimpien ihmisten hätää kehitysmaissa etäännytetään kehitysyhteistyön agendalta. ”Aurinkopaneelin rakentaminen majan katolle on hyvin kaukainen asia, kun ihmisiltä puuttuu ruokaa”, Lähetysseurasta huomautettiin.

Kyse ei siis minkään järjestön kohdalla ollut siitä, että ilmastonmuutoksen merkitystä vähäteltäisiin, vaan nimenomaan huolesta, että korkean tason globaalina ongelmana se veisi tilaa perinteisemmältä kehitysyhteistyöltä. Kepasta huomautettiin vaarana olevan se, että kehitysyhteistyön rahoituskriteerit muutetaan uusimman trendin mukana. WWF:stä sen sijaan kommentoitiin trendi-sanan käytön herättävän epäilyksiä siitä, kuinka tosissaan ilmastonmuutos otetaan. ”Ilmastonmuutoksen torjuminen ja siihen sopeutuminen eivät ole trendi, vaan selviytymisen edellytys sekä ihmisille että muille eläville organismeille”, WWF:stä sanottiin.

8. Lopuksi

Kehitysyhteistyö- ja ympäristöjärjestöjen toimintakentät lähentyvät ja muodostavat toisiaan täydentävän kokonaisuuden.

Vaikka ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat hyvin konkreettisia monissa köyhissä maissa, ilmastoproblematiikan abstraktius on tähän selvitykseen tehtyjen haastattelujen perusteella suurin este sille, että järjestöt voisivat huomioida sen tehokkaasti työssään. Kaikki haastatellut järjestöt tiedostavat ilmaston merkityksen yleisellä tasolla. Järjestöt kertovat myös, että keskusteluissa paikallisten ihmisten kanssa kohdemaissa tulee esille, että ympäristö on muuttunut viime vuosikymmeninä, useimmiten kielteisellä tavalla. Jossakin tämä tarkoittaa kuivuutta ja aavikoitumista, toisaalla tulvia, jotka hukuttavat asuinrakennusten lisäksi viljelysmaat. Silti ilmastonmuutoksen monitkaisuus tekee sen konkreettisesta huomioimisesta hanketyössä vaikeaa.

Järjestöillä on paljon hankkeita, joissa on mukana ilmastolementtejä tai jotka liittyvät ilmastonmuutokseen jollain tavalla. Varsinaisia ilmastohankkeita sen sijaan on vähän. Jos UM haluaa jatkossa tukea erityisesti ilmastohankkeita, sen pitäisi laatia selkeä määrittely tällaisille hankkeille. Samalla UM:n kannattaisi laatia järjestöille selkeää ohjeistusta siitä, minkälaisia ilmastoon liittyviä hankesuunnittelun työkaluja on olemassa. Näiden työkalujen osalta voisi olla syytä teettää tutkimus, joka kartoittaisi olemassa olevia työkaluja, niiden vahvuuksia ja heikkouksia ja sitä, mitkä työkalut parhaiten sopivat erityyppisille järjestöille ja erilaisiin hankkeisiin.

Toisaalta UM:n olisi huomioitava järjestöjen huoli siitä, että nyt pinnalla oleva ilmastonmuutos veisi tilaa perinteisemmältä kehitysyhteistyöltä. Järjestöjen näkökulmasta ilmastotematikan korostaminen, konkretisoiminen ja valtavirtaistaminen osaksi kaikkea kehitysyhteistyötä on hyvä asia; erillisten

ilmastohankkeiden vaatimista puolestaan ei kannateta. Toisaalta mitään konsensusta tästä ei ole. Osa järjestöistä on huolissaan siitä, että ilmasto vie nyt kaiken tilan. Osa taas ei näe tässä ongelmaa, ja korostaa että ilmastonmuutoksen huomioiminen on välttämätöntä kehitysyhteistyön toimivuudelle.

Yksi Christian Aidista ehdotettu lähestymistapa ilmastonmuutoksen konkretisointiin on keskittyä asioihin, joista on esimerkiksi pienviljelijöille kehitysmaissa välitöntä hyötyä. Järjestöstä sanottiin, että jokainen pienviljelijä kaipaa luotettavia sääennustuksia. Toisin sanoen järjestöt voisivat tehdä yhteistyötä ilmastotutkijoiden ja sääasemien kanssa kehitysmaissa ja kehittää järjestelmiä, joiden avulla viljelijät saisivat luotettavaa tietoa sään muuttumisesta. ”Sitten voi keskustella viljelijöiden kanssa ja selvittää, kuinka hyödyllinen järjestelmä on heille”, Christian Aidista sanotaan.

Varoitusjärjestelmien ja esimerkiksi syklonisuojien rakentaminen rannikkoalueille on toinen mahdollisuus tehdä hyvin konkreettista sopeutumistyötä, joka hyödyttää paikallisia ihmisiä välittömästi. ”Tämä on oppimisprosessi. Työ täytyy aloittaa jostain yksittäisestä riskistä, josta toimintaa voi sitten monipuolistaa muihin ongelmiin”, järjestöstä sanottiin. Christian Aidin työtä ja sen tekemiä suosituksia tarkasteltaessa on tietenkin muistettava, että järjestöllä on käytössään huomattavasti suuremmat resurssit kuin useimmilla suomalaisjärjestöillä.

Haastatteluissa korostui kehitysyhteistyöjärjestöjen ja ympäristöjärjestöjen lähentyminen. Kehitysyhteistyöjärjestöt tarvitsevat ympäristöasiantuntijuutta, ja ympäristöjärjestöt kokevat kehityskysymykset yhä tärkeämmiksi ja toteuttavat myös omia kehitysyhteistyöhankkeitaan. Esimerkiksi SLL suunnittelee ensimmäisen kehitysyhteistyöhankkeen aloittamista, ja toivoisikin enemmän koulutusta kehityskysymyksistä.

Tämä järjestöjen työn lähentyminen voisi antaa mahdollisuuksia laajemmalle yhteistyölle, ja ehkä kehitysyhteistyöjärjestöt voisivat myös hyödyntää enemmän ympäristöjärjestöjen asiantuntijuutta ilmastokysymyksissä. SLL:stä painotettiin, että samalla, kun kehitysyhteistyöhankkeissa on tärkeää huomioida ilmasto, ilmastoon liittyvissä ympäristöhankkeissa on tärkeää myös muistaa niiden mahdolliset vaikutukset perinteisiin kehysteemoihin kuten tulonjakoon ja elinkeinoihin.

Kehitysyhteistyöjärjestöjen suhteellisen hidas herääminen ilmastokysymyksiin saattaa johtua osittain ilmaston ymmärtämisestä perinteisestä kehitysyhteistyöstä erilliseksi osa-alueeksi. WWF:stä huomautettiin, että UM voisi osaltaan tuoda esille sitä, mitä nyt jo tehdään ilmastonmuutokseen sopeutumisen puolesta sellaisissakin hankkeissa, jotka eivät ole varsinaisia ”ilmastohankkeita”. Jos nyt jo tehtävän kehitysyhteistyön vaikutuksia il-

mastonmuutokseen sopeutumiseen valotettaisiin, se saattaisi auttaa järjestöjä hahmottamaan, miten ilmastomuutos sijoittuu niiden perinteiseen toimintakenttään. Olivatpa Etelässä toteutettavat hankkeet ”ilmastohankkeita” tai ”kehitysyhteistyöhankkeita”, ne kietoutuvat toisiinsa ja niillä on usein odottamattomia, alkuperäisiin tavoitteisiin liittymättömiä vaikutuksia. Kehityksestä ja ympäristöstä on tulossa kokonaisuus, jonka osia ei voi hedelmällisesti tarkastella toisistaan erillään.

9. Selvitykseen kerätty materiaali

7.1 Haastateltavat

Richard Ewbank, Climate Change Programme Coordinator, Christian Aid

Tuuli Kaskinen, Dodo

Olli Pitkänen, Kehitysyhteistyön ohjelmapäällikkö, Fida

Outi Hakkarainen, Ohjelmasuunnittelija, Kehitysyhteistyön palvelukeskus

Jenna Kettunen, Koulutussuunnittelija, Kehitysyhteistyön palvelukeskus

Marjukka Mankila, Hankeneuvoja, Kehitysyhteistyön palvelukeskus

Tytti Nahi, Kehityspoliittinen asiantuntija, Kehitysyhteistyön palvelukeskus

Rilli Lappalainen, Pääsihteeri, Kehitysyhteistyöjärjestöjen

EU-yhdistys Kehys

Mikko Lipsanen, Hankekoordinaattori, Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys

Katri Suomi, Ilmastovastaava, Kirkon Ulkomaanapu

Salka Orivuori, Ilmastovastaava, Maailman Luonnonsäätiö WWF

Sami Tornikoski, Ohjelmapäällikkö/ Kansainvälinen kehitys, Maailman Luonnonsäätiö WWF

Riitta Weiste, Pääsihteeri, Plan Suomi Säätiö

Kirsi Chavda, Hankekoordinaattori, Siemenpuu-säätiö

Hanna Matinpuro, Toiminnanjohtaja, Siemenpuu-säätiö

Tove Selin, Hankekoordinaattori, Siemenpuu-säätiö

Teemu Sokka, Ohjelmakoordinaattori, Solidaarisuus

Venla Virkamäki, Ilmastovastaava, Suomen Luonnonsuojeluliitto

Maria Immonen, Kehitysyhteistyöyksikön päällikkö, Suomen Lähetysseura

Tiina Tuominen, Kehitysyhteistyösuunnittelija, Suomen Lähetysseura

Paula Uski, Kansainvälisen avun koordinaattori, Suomen Punainen Risti

Katri Kaitainen, Aluepäällikkö (Latinalainen Amerikka), Suomen World Vision

Saara Nokelainen, Ohjelmakoordinaattori, Suomen World Vision

Jenni Kauppila, Hankekoordinaattori, Suomen YK-liitto

7.2 Kyselyyn vastanneet järjestöt

Crash

Kakspy

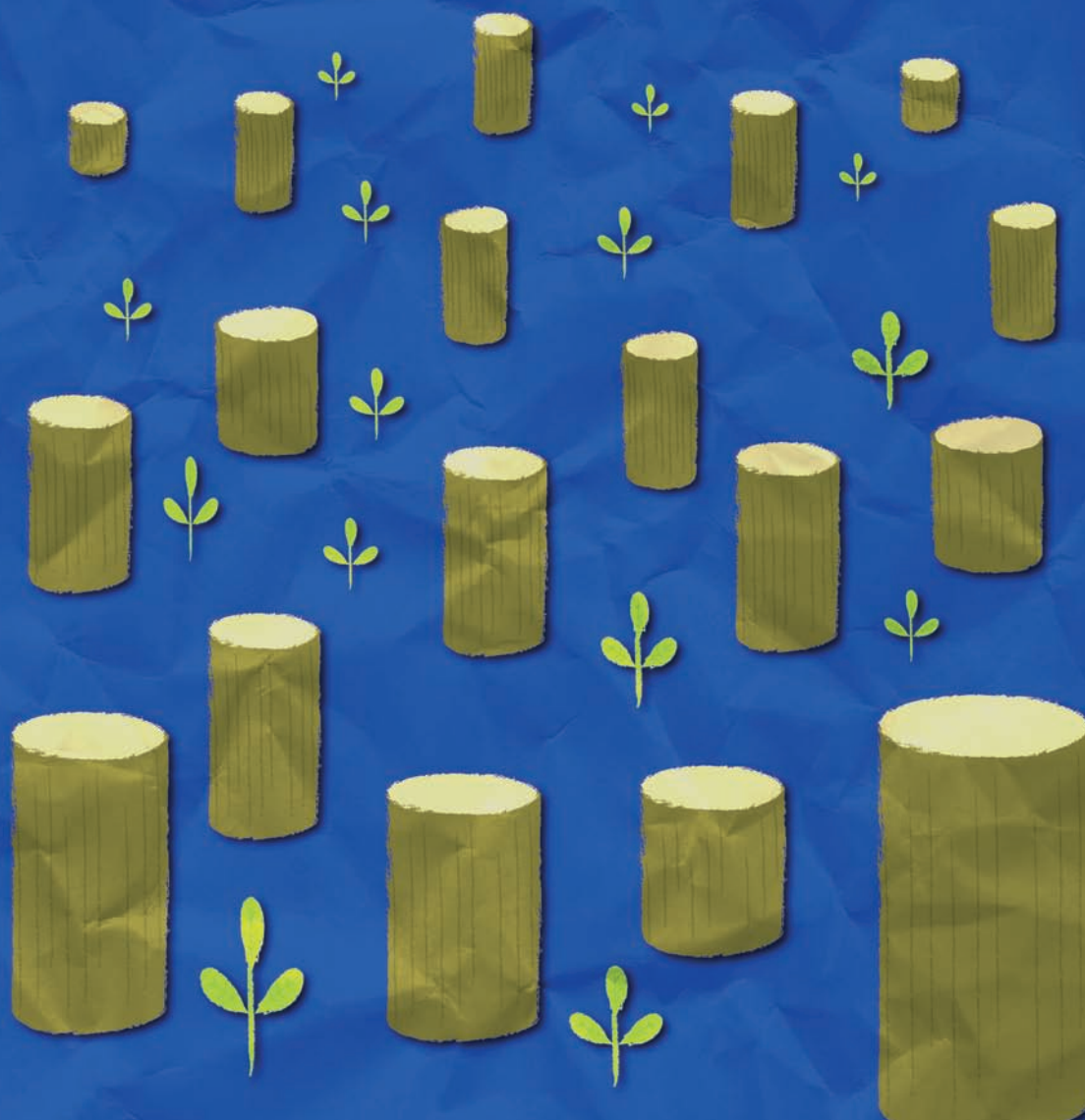
Pelastakaa lapset

Suomen Attac

Suomen Pakolaisapu

Suomen ylioppilaskuntien liitto

UFF

Finnish NGOs, climate change, and development cooperation

1. Introduction

In recent years, climate change has risen to the forefront of development cooperation. It is generally acknowledged that poor countries suffer the most from the adverse effects of climate change. Those effects can already be seen in many of the countries that Finnish development NGOs work in.

The Ministry for Foreign Affairs of Finland emphasizes the importance of taking climate change into account in development cooperation. The Finnish Development Policy Programme states that the environment is to be taken into account in development programmes and projects, and that, in the long run, Finnish development cooperation should be carbon-neutral.

The aim of this report is to illuminate the climate-related work of Finnish development NGOs. There are four sections included in this summary, which cover climate change related development projects, NGOs' work supporting low carbon development in the South, climate advocacy work done by NGOs in Finland and the South, and NGOs and EU climate policy.

2. Climate change in Finnish NGO projects

Finnish development NGOs have very few projects which aim directly at mitigation of or adaptation to climate change. There are some projects which can be seen as working towards mitigation, such as projects promoting the use of energy efficient ovens, which reduce the need for firewood and thus reduce the need to cut down forests. A number of the NGOs interviewed have such elements in their projects.

Projects aiming towards adaptation to the adverse effects of climate change are much more common. Many of these are related to agriculture, for instance helping local people adopt grain varieties which can survive droughts, or developing farming practices which can withstand flooding.

Some NGOs have also put a lot of resources into disaster risk reduction

projects. Natural disasters such as extensive floods or hurricanes will become more common as a consequence of climate change, and many poor countries are particularly at risk. Finnish NGOs are conducting disaster risk mitigation projects in countries such as Bangladesh, Nepal, Pakistan, and Mozambique. The projects vary in type, but what is common to most of them is building the capacity of the local community to meet the effects of natural disasters by, for instance, developing early warning systems.

3. Low carbon development

So-called low carbon development or ‘green growth’ has been at the forefront of recent discussions on climate change and development, and it is emphasized by the Ministry for Foreign Affairs, as well. Green growth means the decoupling of economic growth from the undermining of environmental sustainability – in other words, the idea is to find ways of generating economic growth without placing an excessive burden on the environment.

The projects of the Finnish NGOs interviewed for this report do not aim directly at generating economic growth, but the one way in which NGOs could contribute to low carbon development would be to reduce the carbon footprints of these projects themselves. Carbon-neutral development cooperation is an official goal of Finnish development policy.

Virtually none of the NGOs interviewed were implementing this goal. Some NGOs do take the climate effects of their projects into account, but mostly on an ad hoc basis, for instance by compensating for the carbon emissions of air travel or deciding not to finance partner organizations’ requests for cars. Some NGOs say that they will try to take carbon emissions better into account in the future.

4. Climate advocacy

Finnish NGOs do climate-related advocacy work both in Finland and the South. In Finland, the emphasis is on political lobbying, or in other words, on attempting to influence Finnish politicians so that they would support more funding for climate change mitigation and adaptation, and act towards reducing emissions in Finland and all developed nations. Finnish NGOs have some advocacy and public information projects in the South, but mostly their advocacy work there is done in the form of supporting the work of Southern NGOs.

The Finnish NGDO Platform to the EU Kehys coordinates a working group on the environment and development, which brings NGOs, civil servants and

academics together to share information on the linkages between climate change and development issues. The group also does advocacy work on climate issues both at the national and the EU level.

5. Finnish NGOs and EU climate policy

The Finnish NGOs interviewed follow EU climate policy actively, but to varying degrees. Some of the NGOs are part of an international umbrella organization, and they receive the latest information on EU climate policy from their Brussels office. Others follow EU policy as part of following international politics more generally.

Very little use has been made of funding opportunities provided by the EU for climate-related projects by Finnish NGOs. Two of the NGOs interviewed had pending funding applications for EU money; none had ongoing projects funded by the EU. Some of the NGOs said that they are interested in such funding, whilst others said that they are happy with the funding they receive from the Ministry for Foreign Affairs and have no need to look into EU funding opportunities.

6. Conclusion

Many Finnish NGOs have development projects with climate elements, although they have very few ‘climate projects’ as such. It is clear that NGOs have a good grasp on the basic problematic – the effects of climate change on developing countries. However, what is lacking in some cases is the know-how required to implement this high-level perspective in day to day development project work. Making climate change less abstract and bringing it to a more concrete level in terms of day to day work in the South was a key wish made by virtually all of the interviewed NGOs to the Ministry for Foreign Affairs.

One overall theme emerged from compiling this report – the coming together of development and environmental NGOs. Development NGOs need more environmental expertise, and NGOs concentrating on environmental issues are becoming more interested in development and are starting to work on their own development projects in the South. This blending of fields of expertise may provide opportunities for expanded cooperation between NGOs. Development NGOs might benefit from the climate expertise of environmental NGOs, and the development impacts of purely climate-related work have to be taken into account.

Kehys ry on EU:n kehityspolitiikasta ja kehityskysymyksistä kiinnostuneiden kansalaisjärjestöjen kattojärjestö, joka edistää keskustelua EU:n kehityspoliittisista kysymyksistä, tarjoaa tietoa ja koulutusta järjestöjen EU-rahoitusmahdollisuuksista ja EU:n globaalista ulottuvuudesta.

Kehys ry tarjoaa:

- tietoa EU:n kehityspolitiikasta ja kehitysyhteistyöstä
- tietoa suomalaisten järjestöjen EU-rahoitusmahdollisuuksista
- tiedotusta, koulutusta ja hankeneuvontaa

Kehys ry edistää:

- yhteistyötä ja verkostoitumista suomalaisten ja eurooppalaisten järjestöjen välillä.
- keskustelua EU:n kehityspoliittisista kysymyksistä Suomessa ja Euroopan unionissa.

Kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry
Töölöntorinkatu 2 B, 00260 Helsinki
p.: +358 9 2315 05 60
fax.: +358 9 2315 05 65
www.kehys.fi

**TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN**

Suomen kansalaisjärjestöt, ilmastonmuutos ja kehitysyhteistyö-selvitys on toteutettu ulkoasiainministeriön toimeksiannosta ja kehitysyhteistyöjärjestöjen EU-yhdistys Kehys ry:n koordinoimana.